

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Lainvalmistelu käytännössä

Miten lisätä mahdollisuuksia ihmiskeskeisen näkökulman hyödyntämiseen

*Erityisasiantuntija Maarit Lassander, VNK
KETTU-työryhmä*

Ihmislähtöinen tieto valtionhallinnossa – suomalainen tiekartta

- ❖ 2013 Governments for the Future (valtiovarainministeriö, valtioneuvoston kanslia) saa alkupontta UK behavioural insights yksikön työstä
- ❖ Demos Design for government-raportti 2015
- ❖ Ajatushautomo Tänk, STM & KELA: perustulohanke 2015-2019
- ❖ Kokeileva Suomi kärkihanke 2015-2019, kokeileva lainsäädäntö-opas
- ❖ Käyttäytymistieteellinen neuvonanto –hanke 2020-2022, VNK → Käyttäytymistieteellinen ennakointi ja tieto tulevaisuuden hallinnossa (KETTU)
- ❖ Vastaavia aloitteita KELA, Vero, THL
- ❖ Ihmislähtöisen tiedon hyödyntäminen lainvalmistelussa herättänyt yhä enemmän kiinnostusta

Lainvalmistelun haasteet pandemian aikana

- ❖ **OECD Policy Brief 2021: ihmislähtöisyys** keskiössä kriisin hallinnassa mutta käyttäytymisvaikutusten arviointi sivussa keskitetystä päätöksenteosta
- ❖ **Information Resilience in a Wicked Environment**, irwinproject.fi: Miten lainvalmistelu ja sen tietotarpeet muuttuvat kriisin, kuten koronapandemian edetessä?
- ❖ Aineistosta (hallituksen esitykset 2020 ja lainvalmistelijoiden haastattelut) selviää mm.:
 - ❖ Kaksi kolmesta ministeriöstä joutui tekemään muutoksia lainsäädäntöön koronasta johtuen.
 - ❖ Yhden ministeriön valmistelu ulottaa vaikutuksia muiden ministeriöiden toimintalalle → yhteistyö on olennaisen tärkeää lainvalmistelussa ja kokonaisvaikutusten tunnistamisessa
 - ❖ Kiire supistaa tiedonhankintaa ja kuulemisprosesseja

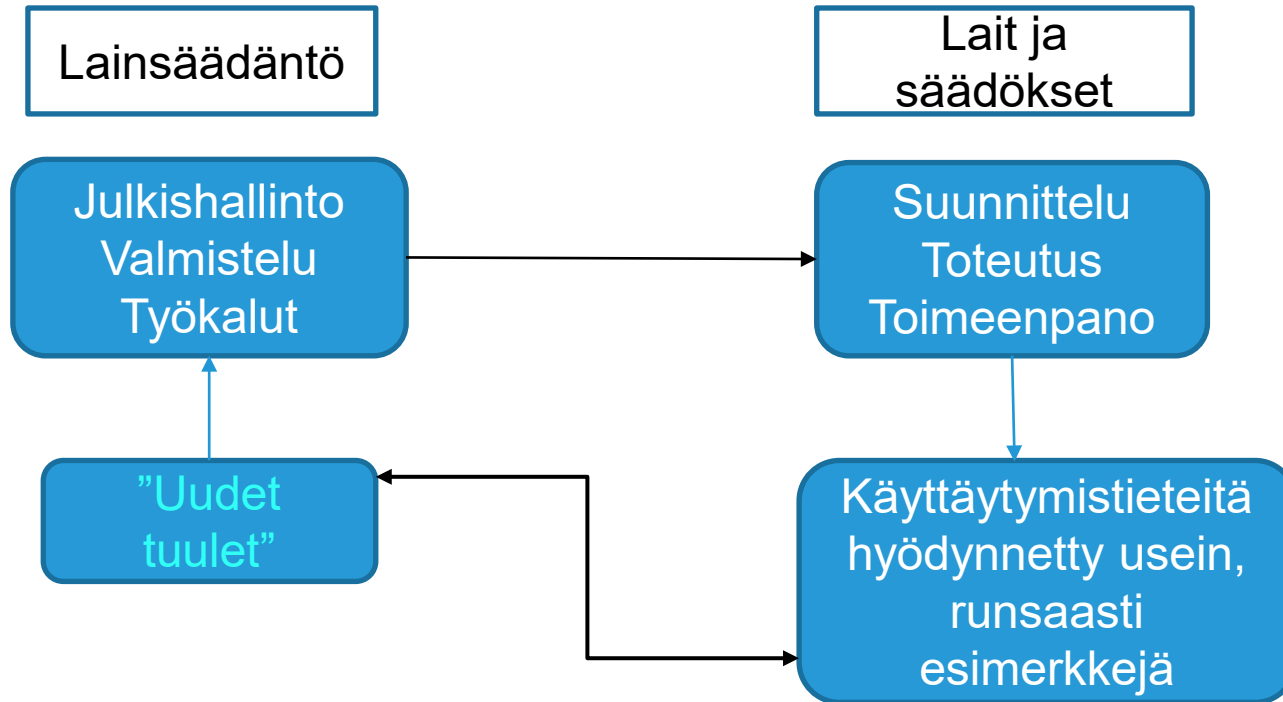
Demokratian haasteet: kuka tulee kuulluksi lainsäädäntöprosessissa

- ❖ KETTU-ryhmä on yhteistyössä oikeusministeriön kansallisen demokratiaohjelman ennakoivassa arvioinnissa
- ❖ Myös demokratiaohjelman kannalta on tärkeää huomioida kansalaisten kuuleminen lainsäädäntöprosessiin liittyen, varmistaen että myös ns ”hiljaiset äänet” tulevat aidosti kuulluksi
- ❖ [EDILEX](#) tutkijatohtori Hanna Hämäläinen: ”Erityisen suojattomassa asemassa olevien osallisuutta lainvalmistelun tietopohjan tuottamiseen tulisi vahvistaa”
- ❖ Esimerkkinä yhteisölain uudistus: yhteisöllisen resilienssin vahvistaminen vaatii lain takaamia mahdollisuuksia muodostaa yhteisen hyvän puolesta toimivia yksiköitä

Lainvalmistelun takana tekijät

- ❖ Vähitellen ollaan siirtymässä ajatuksesta ”toteutetaan ihmiskeskeistä sääntelyä” ajatukseen ”vahvistetaan osaamista ihmiskeskeisestä sääntelystä” (mm. [OECD working paper, regulatory governance and behavioral insight](#) 2021)
- ❖ “Tavoitteena on tutkia kuinka käyttäytymistieteellinen näkökulma voi parantaa hallinnon sääntelyä ja toimeenpanoa, huolimatta siitä onko lopullinen tuotos/säännös ihmislähtöinen tai käyttäytymistä tarkasteleva.”

Uudet tuulet: organisaatioiden ja niiden toimijoiden tarkastelu

Ihmislähtöisen sääntelyn osaamisen vahvistaminen

- ❖ “complex system of institutions and processes underlying policy making is run by people, who can experience the same biases and barriers as individuals” (OECD regulatory policy outlook 2021)
- ❖ Tammikuussa 2022 julkaistu julkisen hallinnon sisäinen valmennus: Johdatus käyttäytymistieteelliseen ajatteluun <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/johdanto-kayttaytymistieteelliseen-ajatteluun/>
- ❖ Yhteistyössä ministeriöiden kanssa täydennetään valmennusmateriaalia myös tarkentumaan lainsäädäntötyöhön ja huomioimaan sen erityispiirteitä (vuoden 2022 aikana)

Käyttätymistieteen mestarikurssi: oman työskentelyn tukena

- ❖ Kevään 2022 aikana toteutetaan Käyttätymistieteen mestarikurssi, 7 tapaamista, kokeneet mentorit
- ❖ Johdantoa syventävä yhteinen työskentely, jonka aikana käydään läpi mahdollisuuksia soveltaa ihmislähtöistä ajattelutapaa, tutkittuja malleja ja työn
- ❖ Mikäli mahdollista, toteutetaan myös ryhmä jossa käydään läpi lainvalmisteluun erityisesti liittyviä kysymyksiä

Ihmislähtöisen sääntelyn vahvistaminen lainvalmistelussa – visio 1.

- ❖ Pelkkä tiedon tarjoaminen ei ole riittävää
- ❖ Käyttäytymisen muutoksen analyysi (esim. systeemikartta) rutiiniksi, osana lainvalmisteluprosessin alkuvaiheita
- ❖ Lainvalmistelun koulutuksessa voidaan tietoisesti sitoutua tutkimaan myös valmistelijoiden (omia) automaattisia oletuksia ja ajatteluvirheitä (implementation intention)
- ❖ Osana prosessia lakiesityksen ennakoiva arviointi tai vaihtoehtoisesti jälkiarviointi: millaiseen ihmiskuvaan se perustuu ja millaisia oletuksia se asettaa käyttäytymiselle

Ihmislähtöisen sääntelyn vahvistaminen lainvalmistelussa – visio 2.

- ❖ Tilannekuvan luominen (dynaamiset sosiaaliset normit):
esimerkkejä siitä miten ihmislähtöistä valmistelua ja päätöksentekoa toteutetaan hallinnon eri tasolla
- ❖ ”Melun” tunnistaminen (”noise”-audits), systeemiset tekijät
ympäristössä vaikuttavat päätöksentekoon, ja johtavat
sattumanvaraisiin, ei-optimaalisiin lopputuloksiin (Kahneman
yms. 2021)
- ❖ Vastakkaisten näkemysten esille tuominen, debatti, diversiteetti
- ❖ Perspektiivin vaihtaminen, miten sääntely vaikuttaa erilaisten
ihmisryhmien elämään

Käytännön haasteet

- ❖ Käyttäytymistieteelliset mallit ja työvälineet ovat joko tuntemattomia tai eivät kohtaakaan niille asetettuja odotuksia → jos työkalun käyttö ei ole **helppoa**, se jää todennäköisemmin varastoon
- ❖ Tarvitaan rakenteita, resursseja ja välitöntä esihenkilön tukea, käyttäytymistieteellisen näkökulman soveltamiseen (turvallisuus kokeilla ja tutkia)
- ❖ Muutosvaihe on aina työläämpi kuin rutiinien ylläpito, vaaditaan ylimääräisiä resursseja sen toteuttamiseen

Miten lainvalmistelija voisi helpottaa työtään ihmislähtöisellä työskentelymallilla?

- ❖ Aina ei tarvitse lähteä valmistelemaan lakia
- ❖ Sääntelyn tason tarvetta voidaan arvioida ihmislähtöisesti – millaisia vaikutuksia eri tasoilla on ihmisten käyttäytymiseen ja eri ihmisryhmien käyttäytymiseen
- ❖ Lain hyväksyttävyyttä voidaan vahvistaa hyvällä esivalmistelulla ja kansalaisten näkemysten kuulemisella
- ❖ Lain tavoitteiden ja hengen toteutuminen helpottuu kun ymmärrämme siihen liittyvää käyttäytymistä

Sääntely voi toteutua monella tavalla

- Visuaalinen ohjaus
- Sosiaaliset normit
- Yhteiset pelisäännöt
- Vähitellen vahvistuva näkymätön sääntely

Pyöräilykypärä – vahva suositus

- Sosiaaliset normit
- Huolenpito
- Näkyvyys
- Iän myötä vahvistuva rutiini

Kiitos!

Olethan yhteydessä jos kiinnostuit
toiminnastamme: maarit.lassander@gov.fi

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET